

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

איסורי קירבה

את איסורי הקירבה אפשר לחלק ל- 3 קבוצות:

1. דינים שנובעים מאיסור "לא תקרב לגלות ערותה".
2. דינים שנובעים מאיסור השחתת זרע.

רמב"ם, הלכות איסורי ביאה פכ"א ה"יח:

אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ. ולא ישא קטנה שאינה ראוייה לילד. אבל אלו שמנאפין ביד ומוציאין שכבת זרע לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה זה בנדוי הוא יושב ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאילו הרג הנפש:

שו"ע אבן העזר סימן כג סעיפים א + ב:

איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך

סעיף א

אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה. לפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה ראוייה לילד.

סעיף ב

אלו שמנאפים ביד ומוציאים שכבת זרע, לא די להם שאיסור גדול הוא, אלא שהעושה זה בנידוי הוא יושב ועליהם נאמר: ידיכם דמים מלאו (ישעיה א, טו) וכאלו הרג הנפש.

3. גדרי רבנן.

חשיבות הסייגים -

מסכת שבת יב ע"ב:

לא יקרא לאור הנר שמא יטה, אמר ר' ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה, פעם א' קרא ובקש להטות, אמר: כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר. ר' נתן אומר קרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה בהמ"ק אביא חטאת שמנה.

"כמה גדולים דברי חכמים"

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

תנא דבי אליהו פרק טו (מסכת שבת יג ע"א):

תני דבי אליהו מעשה בתלמיד א', ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה - ומת בחצי ימיו, והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ואמרה להם: כתיב בתורה כי הוא חייך ואורך ימך, בעלי ששנה הרבה, וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה, מפני מה מת בחצי ימיו? ולא היה אדם מחזירה דבר. פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מסיחה כל אותו מאורע. ואמרתי לה: בתי, בימי נדוּתך מה הוא אצלך? אמרה לי: חס ושלוּם אפי' באצבע קטנה לא נגע [בי] בימי לבוניך מהו אצלך? אכל עמי ושתי עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלתה דעתו על דבר אחר. ואמרתי לה: ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה, שהרי אמרה תורה: "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב".

כל אסורי ההרחקות תקפים באותה רמת חומרה
 מתחילת הראיה ועד לאחר הטבילה

שו"ת הריב"ש סימן תכה:

כמו שאירע לאותו תלמיד: ששנה הרבה, ושימש תלמידי חכמים הרבה. ומת בחצי ימיו; שהיה מיקל בימי לבונה, ולא בימי נדוּתה. כדאיתא בפ"ק דשבת (י"ג:). וכתב ר"ת ז"ל: שאי אפשר לתלמיד ששימש חכמים הרבה, שלא ידע לדרשת רבי עקיבא (בשבת ס"ד:) בפסוק: והדוה בנדתה. לעולם תהא בנדתה, עד שתבא במים. וכיון שלא היה מקל בימי נדוּתה, לא היה לו להקל בימי לבונה: שהרי כיון שלא טבלה, בנדתה היא. אלא ודאי, טובלת היתה לטהרות בסוף ימי נדוּתה של תורה; דהיינו לאחר שבעה מתחלת ראיתה. ואחר כן, היתה סופרת שבעה נקיים, וחוזרת וטובלת לבעלה. ואותו תלמיד, כיון שטבלה ראשונה, והיא טהורה בדין תורה; היה מיקל לישן עמה בקרוב בשר, קודם מלאת לה שבעה נקיים. ופרץ גדרן של חכמים. ולכן מת בחצי ימיו. ונראה שנהגו בטבילה זו, בדורות הראשונים: משום טהרות... ועוד, דאפשר דס"ל טבילה בזמנה, מצוה. ואעפ"כ כתב הרמב"ן ז"ל: שבטלוח בדורות האחרונים, משום דהויא חומרא דאתיא לידי קולא: שיבאו בה לידי מכשול, להקל באסורא דרבנן; כמו שנכשל אותו תלמיד.

שו"ת תשב"ץ חלק ג סימן נח:

תשובה: אין הפרש בין ימי ליבון לימי נדוּת, שאין אשה עולה מטומאתה אלא בטבילה. ודורות הראשונים היו טובלו' אחר ז' אם פסקה, טבילה דאוריית' ואח"כ סופרת ז' נקיים כמנהג בנות ישראל. ובזה אמרו בפ"ק דשבת (י"ג ע"ב) שהי' מיקל אותו תלמיד ליגע בה ואמר אליהו זכור לטוב ברוך המקום שעקרו שלא נשא פנים לתורה לעשות סייג מדבריהם כ"כ ר"ת ז"ל.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

פירוט איסורי קירבה

1

הקלת ראש	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> • בני הזוג מותרים בייחוד. 	<ul style="list-style-type: none"> • אסור ליצור אורה המעוררת מבחינה מינית, ע"י שחוק וקלות ראש. • אסור לבעל ליהנות מריח הבושם שעל האישה או על בגדיה אף אם היא הסירה אותם. • אסור להדליק סיגריה מאש הנמצאת בידי השני. • אסור להשיב זה על זה רוח במניפה.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

2

נגיעה והושטה מיד ליד	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> ● מותר לבעל לגעת בבגדי אשתו כשאינם עליה. ● כשצריכים למסור ולהעביר חפץ מאחד לשני – האחד יניח את החפץ והשני ירים וייקח. ● העברת חפץ על ידי זריקה מותרת רק בשעת צורך, ולא לשם משחק, כאשר האחד זורק את החפץ כלפי מעלה והשני תופסו. ● אם אין אפשרות אחרת, ואין אדם אחר שיכול לעזור מותר להרים יחד דבר ארוך או כבד. ● מותר להסיר מבגדי השני נוצה, יתוש וכדומה בנפיחת רוח, אם אין זה מביא לאיסורים, אך ראוי להחמיר ● מותר להעביר תינוק שמושיט את עצמו. ● בברית מקילים ליולדת להעביר את התינוק הנולד לבעלה, משום שיש רבים בשעת המילה ולא חוששים להרהור. יש נוהגים להניח את התינוק על שני כרים, והבעל לוקח אותו עם הכרית העליונה. ● יש שנוהגים שתמיד הסנדקית מניחה את התינוק על ספסל או כיסא ובעלה לוקח אותו משם, ומנהג טוב הוא. 	<ul style="list-style-type: none"> ● אסור לגעת האחד בשני: בין בגוף עצמו, בין בבגדים שעליהם ובין באמצעות חפץ. ● אסור להושיט זה לזה שום חפץ: בין ארוך, שאין חשש נגיעה בהושטתו ובין קצר. ● שלא בשעת צורך, אסור למסור זה לזה חפץ ע"י זריקה. ● אסור להרים יחד דבר ארוך או כבד. ● אסור לנשק תינוק הנמצא בידי השני אם זה מביא לידי חיבה, קרבה או הרהור. ● אסור להעביר אחד לשני תינוק שאינו מושיט את עצמו (קטן או חולה).

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

אכילה על שלחן אחד	
הדרך המותרת	האיסור
<p>בארוחה משותפת נוצרת אווירה של קירבה ולכן יש צורך בשינוי והיכר שיזכיר לזוג להיזהר מלהיכשל</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • אין צורך בשינוי והיכר כאשר סועדים איתם אנשים נוספים או ילדים. <p>את השינוי אפשר לעשות באחת מן הדרכים הבאות:</p> <p>א. להניח חפץ, כסימן, בין הצלחות שלהם</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>חפץ שבד"כ לא מניחים אותו על השולחן אבל יכולים להשתמש בו בסעודה זו</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;">או</div> <div style="text-align: center;"> <p>חפץ שרגילים להניח אותו על השולחן אבל לא ישתמשו בו בסעודה זו</p> </div> </div> <p>ב. שכל אחד מהם יאכל על מגש או מפית נפרדים בתנאי שלא אוכלים כך בימי טהרתה.</p> <p>ג. אם בימי טהרתה אוכלים על מגש או מפית נפרדים, אחד מהם יאכל על השולחן.</p> <p>ד. אם יש להם מקומות ישיבה קבועים, האישה תשנה את מקום ישיבתה.</p> <p>ה. אם בימי טהרתה אוכלים מצלחת אחת, יאכלו כל אחד מצלחת אחרת, בתנאי ששינוי זה ניכר להם.</p> <p style="text-align: center;"><u>הערות:</u></p> <p>השינוי וההיכר שהם בוחרים בו כסימן, יכול להשתלב בשולחן ואין צורך שיהיה ניכר לעין זרים.</p> <ul style="list-style-type: none"> • יש צורך בשינוי והיכר גם כשאוכלים ללא שולחן, כגון בפיקניק. 	<ul style="list-style-type: none"> • לבני הזוג אסור לאכול ללא שינוי והיכר כאשר סועדים לבדם.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

אכילה ושתייה של שיירים	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> ● מותר לאישה לאכול ולשתות משיירי בעלה. ● מותר לבעל לאכול או לשתות משייריה במקרים הבאים: - שלא בפניה. - אם אדם אחר אכל מהשיירים לפניו. - אם השיירים הועברו לכלי אחר, אפילו אם אח"כ הוחזרו לצלחתה. - אם הבעל לא יודע שהשיירים הם שיירי אשתו. (אין חובה ליידע אותו בכך) - אם התחיל לאכול בהיתר – שלא בפניה או שלא ידע שהם שייריה, יכול להמשיך. - אם האישה רק טעמה מהאוכל, כדי לבדוק את טעמו, האוכל אינו נחשב לשייריה. - כשהאישה חילקה את האוכל בצלחתה על מנת לאכול חלק ממנו ולהשאיר את החלק השני. 	<ul style="list-style-type: none"> ● אסור לבעל לאכול או לשתות משיירי אשתו, בפניה, אף אם הוסיפו עליהם. ● עדיף לא לסמוך על קולא זו
<p>אם הבעל רוצה לאכול או לשתות משיירי אשתו, והוא לא יודע שהיא נידה- צריכה לומר לו זאת</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ● צלחת מרכזית <div style="margin-left: 40px;"> </div> 	<ul style="list-style-type: none"> ● אכילה משותפת מצלחת מרכזית <div style="margin-left: 40px;"> </div>
<ul style="list-style-type: none"> ● יש מתירים לאכול ישירות ממנה אם סועד אתם אדם נוסף ● מותר אם לא אוכלים ישירות מהצלחת אלא כל אחד מעביר ממנה מנה לצלחתו האישית 	<ul style="list-style-type: none"> ● לחם שהאישה פרסה ממנו לעצמה, שאר הלחם לא נחשב לשייריה.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

5

ישיבה ושכיבה על מיטת בן הזוג	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> • מותר לאיש לשבת על מיטת אשתו כשאשתו לא בעיר. 	<ul style="list-style-type: none"> • אסור לאיש לשבת על מיטת אשתו כשאשתו בעיר.
<ul style="list-style-type: none"> • מותר לבעל לשבת על ספה המשמשת ביום לישיבה ובערב משתנית צורתה והיא הופכת למיטה לאישה אבל אם הספה נשארת בצורתה ללילה, רק בשעת הדחק מותר לבעל לשבת עליה ביום. 	
<ul style="list-style-type: none"> • מותר לאיש לשכב על מיטת אשתו, כשאשתו לא בעיר. 	<ul style="list-style-type: none"> • אסור לאיש לשכב על מיטת אשתו כשאשתו בעיר.
<ul style="list-style-type: none"> • מותר לאישה לשכב על מיטת בעלה כשהבעל לא נמצא בבית. 	<ul style="list-style-type: none"> • אסור לאישה לשכב על מיטת בעלה כשהוא בבית. • האסור הוא לא רק במיטה, אלא בכל דבר המיוחד לה או לו כגון: מזרון, חלוק רחצה, מגבת, נעלי בית, כר, שמיכה וכדומה

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

6

ישיבה על ספסל אחד	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> • מותר לשבת יחד על ספסל מתנדנד (כגון: ספה רכה, מושב אחורי במכונית) כאשר אין חשש לקרוב הדעת וגם אין חשש נגיעה אבל עליהם: לשים חפץ ביניהם + שהאישה תשב ראשונה והאיש ישב שני. • בשעת דחק ניתן להקל ולשבת יחד על ספסל מתנדנד, כאשר אין חשש נגיעה אלא רק חשש קרוב דעת. • ישיבה על מושב אחד בנסיעה לצורך: מותר לשבת על מושב אחד בתנאי שיזהרו מנגיעה וישימו חפץ ביניהם + שהאישה תשב ראשונה במושב הפנימי והבעל במושב החיצוני. • כאשר נוסעים לטיול ברכב עם עוד אנשים או באוטובוס יש חשש לקרוב הדעת לכן ישתדלו לשבת במושבים נפרדים ואם אי אפשר, ישבו במושב אחד בתנאי שיזהרו מנגיעה וישימו חפץ ביניהם + שהאישה תשב ראשונה במושב הפנימי והבעל במושב החיצוני. 	<p>חומרות שבעבר נהגו בהם אשכנזים ובימינו נוהגים בהם גם הספרדים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • אסור לשבת יחד על ספסל מתנדנד = ספסל שמרגישים כאשר אדם נוסף מתיישב עליו בגלל שני חששות: <ol style="list-style-type: none"> 1. חשש לקרוב הדעת 2. חשש נגיעה • ישיבה על מושב אחד בנסיעה לטיול: ראוי שלא לנסוע לבדם במכונית פרטית גם אם יושבים במושבים נפרדים. • טוב להחמיר ולא לטייל ולהתבודד כלל בימים אלה.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

7

שינה במיטה אחת	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> • מותר לישון במיטות נפרדות המרוחקות זו מזו בצדיהם גם אם יש בראשם לוח עץ אחד או שיש עליהם כילה. <p style="text-align: center;">מידת ההרחקה בין המיטות:</p> <p style="text-align: center;">מעיקר הדין: כך שהמיטות והשמיכות לא יגעו זו בזו.</p> <p style="text-align: center;">וראוי: כך שבני הזוג לא יגעו האחד בשני מתוך שינה ע"י הושטת יד.</p> <p style="text-align: center;">בשעת דחק: ירחיקו מרחק כל שהוא ויניחו בין המיטות לוח עץ או כרית שימנעו נגיעה שלהם האחד בשני.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • אסור לישון במיטה אחת אפילו אם <ul style="list-style-type: none"> - המיטה רחבה - המזרונים נפרדים - הם לבושים - הם לא נוגעים זה בזה.
צריך להרחיק את המיטות רק כששניהם במיטותיהם	
<ul style="list-style-type: none"> • כיוון המיטות: <p style="text-align: center;">לפי הפשט: עדיפות ראשונה: ראש לצפון עדיפות שניה: ראש לדרום עדיפות שלישית: ראש למערב עדיפות רביעית: ראש למזרח</p> <p style="text-align: center;">לפי הקבלה: אסור לשמש כשהרגליים למזרח עדיפות ראשונה: ראש למזרח עדיפות שניה: ראש לצפון עדיפות שלישית: ראש לדרום</p>	

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

דיני ערווה באשתו	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> • מותרים בראיה אותם מקומות שהם גלויים תמיד, ומותר אף ליהנות בראיתם. <p style="text-align: center;">הרב פינשטיין זצ"ל</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;">מותרים בראיה אותם מקומות שאישה מגלה בבית כשהיא לבדה ללא נוכחות זרים</p> <ul style="list-style-type: none"> • אישה השרה לתינוקה כדי להרדימו, וזו הדרך היחידה שהוא נרדם ולבעל אין מקום אחר ללכת אליו – מותר. • ראוי שאישה תייחד לה בגדים לימי נידתה או תעשה סימן אחר לתזכורת שהיא נידה אך עליה לזכור שבלבישתם או בעשיית הסימן היא כאומרת שהיא נידה. 	<ul style="list-style-type: none"> • לבעל אסורה ההסתכלות במקומות המכוסים <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="width: 45%;"> <p>אותם מקומות שאישה מכסה גם כשהיא בבית לבדה ללא נוכחות זרים</p> </div> <div style="width: 45%;"> <p>אותם מקומות שאישה מכסה כשהיא יוצאת אל בין אנשים</p> </div> </div> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;">הרב אליהו זצ"ל</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;">אסורים בראיה אותם מקומות האסורים בראיה אצל כל אישה דהיינו זרוע, שוק וכדומה</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;">עליה לכסות את ראשה כל ימי נידתה וראוי שתישן עם כיסוי ראש ואם נפל בזמן השינה אין בכך כלום</p> <ul style="list-style-type: none"> • אסור לבעל לשמוע קול זימרת אשתו כשהיא נידה, לכן ראוי שהאישה לא תשמיע את קולה בשיר ובזמירות שבת.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

דיני ערוה באשתו

שו"ע, יורה דעה סימן קצה סעיף ז:

לא יסתכל אפילו בעקבה, ולא במקומות המכוסים שבה,
 (אבל מותר להסתכל בה במקומות הגלויים אע"פ שנהנה
 בראייתה), (ב"י בשם הרמב"ם).

שו"ע, אורח חיים סימן עה סעיף א:

טפח מגולה באשה, במקום שדרכה לכסותו, אפי' היא אשתו,
 אסור לקרות ק"ש כנגדה.

המקומות המכוסים

דעה ב:

דעה א:

שו"ת אגרות משה, הרב משה פינשטיין

יורה דעה ב סימן ע"ה:

...ובכלל מסתבר לדינא שבמקומות המכוסים שבה
 שאסור לבעל להסתכל הוא רק במקומות המכוסים
 אף בביתה כשאין שם רק בעלה, או כשאין שום איש,
 דג"כ רגילות להיות מלובשות, דלא מסתבר כלל
 דיהיה הכוונה למקומות המכוסים כשהולכות בשוק
 ובפני אינשי אחריני, שצריכות ללכת בצניעות יותר
 אך שטוב להחמיר באופן טוב ושלוש
 כי בענינים אלו המחמיר משובח

אסורים בראייה אותם מקומות
 שאשה מכסה תמיד
 גם כשהיא בבית לבדה

משנה ברורה, הלכות ק"ש

סימן ע"ה סק"י:

ואפילו אם אין דרכה לכסותו רק בשוק
 ולא בבית ובחצר, מכל מקום בכלל ערוה
 היא לכלי עלמא אפילו בבית...

אסורים בראייה אותם מקומות
 שאשה מכסה
 כשהיא יוצאת אל בין אנשים

דרכי טהרה, הרב אליהו:

מקומות מכוסים אלה הם המקומות שאסורים
 בראייה אצל כל אשה, דהיינו זרוע, שוק וכו'

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

שיער באישה

מסכת ברכות כד ע"א:

"אמר שמואל קול באישה ערווה... אמר רב ששת שיער באישה ערווה"...

במדבר ה, יח:

"ופרע את ראש האישה".

ספרי במדבר ה, יח:

"תניא רבי ישמעאל אומר, ופרע את ראש האישה, לימד על בנות ישראל שהן מכסות ראשיהן ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר".

וכן נפסק להלכה

שו"ע אבן העזר סימן כ"א סעיף א:
 "ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שיערה"

שו"ת אגרות משה, הרב משה פינשטיין

יורה דעה ב סימן ע"ה:

"ובדבר שער אישה נידה לבעלה, הנה ודאי עדיף ממקומות המכוסים שבה, דהנשים שאין מחמירות לעשות כקמחית אלא כפי חיובה שבביתה כשליכא שם אינשי אחריני אינה מכסית שערותיה, שהבעל רגיל בהו תמיד הוא טעם גדול שאין לאסור עליו, וגם לשון האיסור הא נאמר בכתובות דף ע"ב אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש, ולשון הרמב"ם פכ"ד מאישות הי"א יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי ולשון הרמב"ם פכ"א מא"ב הי"ז וכן לשון השו"ע אה"ע סימן כ"א סעיף ב לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, ואם גם בביתה הייתה אסורה חלק גדול בשנה יותר מרביעית ולפעמים גם יותר משלישית לא היה שייך לומר לא תלכנה בשוק, וכן מסתבר לדינא ומ"מ כל המחמיר בעניינים אלו משובח ואם אפשר באופן טוב ושלום היה טוב להחמיר".

משנה ברורה, הלכות קריאת שמע

סימן ע"ה סק"י:

"ודע עוד, דאפילו אם דרך אישה זו וחברותיה באותו מקום לילך בגלוי הראש בשוק כדרך הפרוצות, אסור, וכמו לענין גלוי שוקה דאסור בכל גווני וכן"ל בס"ק ב, כיוון שצריכות לכסות השערות מצד הדין [ויש בזה אסור תורה מדכתיב "ופרע את ראש האישה" מכלל שהיה מכסה] וגם כל בנות ישראל המחזיקות בדת משה נזהרות מזה מימות אבותינו מעולם ועד עתה, בכלל ערוה היא ואסור לקרות כנגדן".

דרכי טהרה, הרב אליהו:

לכן צריכה האישה לכסות את ראשה כל ימי נידתה וראוי שתישן עם כיסוי ראש, ואם נפל בשעת השינה אין בכך כלום.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

קול באישה

מסכת ברכות כד ע"א:

"אמר שמואל קול באישה ערווה שנאמר כי קולך ערב" (שיר השירים ב, יד)

וכן נפסק להלכה:

שו"ע אבן העזר סימן כ"א סעיף א:

..."ואסור לשמוע קול ערווה או לראות שעה" ...

בית שמואל, שם:

..."ודוקא קול ערווה אסור אבל קול דיבור שלה מותר" ...

באשתו כשהיא נידה:

שו"ת אגרות משה, הרב משה פינשטיין יורה דעה ב סימן ע"ה:

"ובדבר קול באשתו נדה אם מותר לשמוע כשמזמרת,
 הנה הפ"ת סימן קצ"ה סק"י נשאר בצ"ע
 ולכן מהראוי להחמיר"

דרכי טהרה, הרב אליהו:

"אין לבעל לשמוע קול זמר אשתו בזמן נידתה.

...וכשהאישה שרה לתינוקה שיר ערש להשקיטו ולהרדימו,
 ואין דרך אחרת להשקיטו אלא בכך,
 יכול בעלה לשמוע קולה,
 אם אין לו מקום אחר ללכת לשם...

ראוי שלא תשמיע האישה את קולה בשיר ובזמירות שבת בהיותה נידה".

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

המקומות המותרים בראיה

מותרים בראיה אותם מקומות שהם גלויים תמיד
 ומותר אף ליהנות בראיתם

רמב"ם, הלכות איסורי ביאה פ"כא הלכה ד:

"ומותר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה ואע"פ שהיא ערווה.
 ואע"פ שיש לו הנאת לב ממנה בראייה הואיל והיא מותרת לו לאחר זמן
 אינו בא בזה לדבר מכשול".

השגות הראב"ד איסורי ביאה פכ"א הלכה ד:

"אבל לא במקום הסתר שלה"

באותו מקום אסור להסתכל גם כשאינה נידה.

שו"ע, יורה דעה, סימן קצה סעיף ז:

"לא יסתכל אפילו בעקבה
 ולא במקומות המכוסים שבה".

הגהות הרמ"א, שם:

"אבל מותר להסתכל בה במקומות
 הגלויים אע"פ שנהנה בראייתה " (ב"י בשם הרמב"ם)

שו"ע, אבן העזר, סימן כא סעיף ד:

"מותר לאדם להביט באשתו אע"פ שהיא נדה והיא ערווה לו
 אע"פ שיש לו הנאה בראייתה, הואיל והיא מותרת לו לאחר זמן
 אינו בא בזה לידי מכשול".

על המסתכל באישה זרה, כדי ליהנות, נאמר:

מסכת ברכות סא ע"א:

"אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו,
 לא ינקה מדינה של גיהנום".

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

מזיגת הכוס והגשת אוכל	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> • הגשה או מזיגה בשינוי <ul style="list-style-type: none"> הנחה או הושטה ביד שמאל • יש מתירים: <ul style="list-style-type: none"> מזיגה שלא בפני הבעל והגשה לפניו או מזיגה בפני הבעל אך ללא הגשה. • המזיגה וההגשה אינם במיוחד בשביל הבעל, אלא הוא מקבל יחד עם אחרים. • מותר לאישה לשתות את היין מהגביע שקידש עליו הבעל, היא תקבל את הגביע באחת מהדרכים הבאות: <ul style="list-style-type: none"> א. הגביע עובר בין כל הסועדים ובכללם האישה. ב. הבעל מניח את הגביע לידו והאישה לוקחת ושותה. ג. הבעל מוזג מהגביע לכוסיות וכל אחד מהסועדים לוקח לעצמו כוסית. • יש מקילים במזיגת משקאות חריפים לאורחים כשהדבר נעשה בגדר שירות והכנסת אורחים אך מן הראוי שנשים ימזגו לנשים וגברים לגברים. • כשאדם מתארח ואישה מוזגת לו יין, ישתדל שלא להתבונן בה. • אין חיבה מיוחדת בלערוך ולהגיש לפני הבעל אוכל המיוחד לו. 	<ul style="list-style-type: none"> • מזיגה <ul style="list-style-type: none"> מהילת יין במים מזיגת יין מבקבוק לכוס מזיגת משקאות חריפים • האיסור הוא במזיגה + הגשה כששניהם נעשים בפני הבעל אך יש אוסרים אף אם רק אחת מהפעולות נעשו בפניו וכן נוהגים. • הגשת יין כוללת כל משקה חריף. • איסור מזיגת יין והגשתו קיים בין כל גבר ואישה האסורים זה על זה. • שליחת יין על ידי האיש באופן מיוחד לאישה אסור, גם ביין של קידוש. • יש אומרים שכשם שאסור למזוג ולהגיש יין לבעל, כך אסור לערוך ולהגיש לפני הבעל אוכל המיוחד לו, כשאפשר, טוב לחשוש לדעת האוסרים.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

הצעת המיטה	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> • פריסת סדינים וכיסוי ↓ מותר לאישה לעשותם ↓ שלא בפני בעלה בידיעתו אפילו אם הוא נמצא בחדר השני • סידור מזרונים כבדים ↓ עבודות שיש בעשייתם טורח ↓ אין חיבה מותר לעשותם בפני הבעל • יש מתירים לאיש להציע את מיטת אשתו בפניה. • יש מתירים סידור מיטות לאורחים בפניהם, כשהדבר נעשה בדרך שירות. • סידור המיטה לאחר השינה ↓ אין בכך חיבה ומותר לסדר בפני השני. 	<ul style="list-style-type: none"> • פריסת סדינים וכיסוי ↓ עבודות קלות ↓ שאין טורח בעשייתם ↓ אסור לאישה לעשותם בפני בעלה • סידור כרים ומזרונים קלים ↓ מאחר ואין גדרים ברורים מתי יש בסידורם טורח ואין חיבה ומתי אין בסידורם טורח ויש חיבה ↓ ראוי להחמיר בסידורם • יש אוסרים על האיש להציע את מיטת אשתו בפניה וראוי להחמיר כשאפשר. • סידור מיטות לאורחים ↓ ראוי להחמיר כשאפשר ולהציע שלא בפניהם.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

11

יציקת מים לרחיצת פנים, ידיים ורגליים	
הדרך המותרת	האיסור
<ul style="list-style-type: none"> • יש מתירים להעמיד כלי עם מים לפני בו הזוג הרוצה לרחוץ בהם ונוהגים כמותם. • מותר להביא מים, ראשונים או אחרונים, לנטילת ידיים. • לכל גבר ואישה שאסורים אחד על השני, מותר לצקת מים זה על זה, לצורך נטילת ידיים, בדרך שירות. 	<ul style="list-style-type: none"> • אסורה יציקת מים על בן הזוג לשם רחיצת פנים, ידיים ורגליים, אף אם בני הזוג לא נוגעים זה בזה, משום החיבה שבדבר. • יש אוסרים להעמיד כלי עם מים לפני בן הזוג הרוצה לרחוץ בהם, וטוב להחמיר. • טוב להחמיר ולאסור לכל גבר ואישה שאסורים אחד על השני, לצקת מים זה על זה, לצורך נטילת ידיים, אף בדרך שירות.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

חולה

• כאשר האיש חולה:

שו"ע יורה דעה סימן קצה סעיף טו:

"אם הוא חולה ואין לו מי שישמשנו זולתה, מותרת לשמשו רק שתזהר ביותר שתוכל להזהר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו".

• כאשר האשה חולה:

שו"ע יורה דעה סימן קצה סעיף טז:

"אשה חולה והיא נדה, אסור לבעלה ליגע בה כדי לשמשה, כגון להקימה ולהשכיבה ולסומכה".

הב"י מביא הסברים להבדל בין כשהאיש חולה לבין כשהאשה חולה:

1. בית יוסף טור יורה דעה סימן קצה:

"דווקא כשהוא חולה והיא בריאה שרי דכיון דחולה הוא ליכא למיחש להרגל עבירה דאין יצרו מתגבר עליו מפני תשש כוחו, אבל כשהיא חולה והוא איכא למיחש להרגל עבירה שמא יתגבר יצרו עליו ויפייסנה".

2. חשש לדעת הרמב"ם

רמב"ם, הלכות איסורי ביאה פכ"א ה"א:

"כל הבא על הערוה מן העריות ... או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקרוב בשר – הרי זה לוקה מן התורה".

בית יוסף טור יורה דעה סימן קצה:

"אבל להרמב"ם דנגיעת ערוה אסורה מן התורה הכא אע"פ שיש בו פיקוח נפש אפשר דאסור משום דהוי אביזרא דגילוי עריות וצ"ע".

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

נגיעה באשתו התולה לצורך הכרחי ושלא דרך תאוה וחיבת ביאה

הגהות הרמ"א, שו"ע יורה דעה סימן קצה סעיף טז:

"וי"א דאם אין לה מי שישמשנה מותר בכל, וכן נוהגים אם צריכה לכך הרבה".

הש"ך מסביר שדברי הרמ"א הם גם לדעת הרמב"ם:

הש"ך בשו"ע יורה דעה סימן קצה סק"כ:

"דוודאי אף להרמב"ם ליכא איסור דאורייתא אלא כשעושה כן דרך תאוה וחיבת ביאה".

מדאורייתא האיסור הוא – אם החבוק והנשוק הם דרך תאוה או אם הנגיעה היא כדי להנות

יהרג ובל יעבור

אבל

אם אין תאוה והנאה

האיסור הוא מדרבנן

בשעת צורך

כגון

מחלה

יהיה אפשר להקל

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

בית שמואל שו"ע אבן העזר סימן כ סק"א:

"וכתב בתשובה (הרמב"ן) אפילו אם אינו עושה דרך חיבה
 סבירא ליה לרמב"ם מדאורייתא אסור "

חולק על הסברו הש"ך את דברי הרמב"ם
 ומסביר שהרמב"ם לא מחלק אם יש תאוה או אין תאוה

כל נגיעה אסורה מדאורייתא

הבית שמואל מפנה לגמרא במסכת סנהדרין עה ע"א:

מעשה באדם אחד שנתן עיניו באישה אחת, והעלה לבו טינא.
 ובאו ושאלו לרופאים, ואמרו: אין לו תקנה עד שתבעל.
 אמרו חכמים: ימות, ואל תבעל לו.
 תעמוד לפני ערומה?
 - ימות ואל תעמוד לפני ערומה.
 תספר עמו מאחורי הגדר?
 - ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר.
 פליגי בה ר' יעקב בר אידי ור' שמואל בר נחמני.
 חד אמר: אשת איש הייתה וחד אמר: פנויה הייתה.
 בשלמא למאן דאמר אשת איש הייתה – שפיר. אלא למ"ד פנויה הייתה מאי כולי האי?
 רב פפא אמר: משום פגם משפחה.
 רב אחא בריה דרב איקא אמר: כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות.
 ולינסבה מינסב! לא מייטבה דעתיה, כדר' יצחק, דא"ר יצחק: מיום שחרב בית המקדש ניטלה
 טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה, שנאמר: "מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם":

כל דבר שהוא מגדרי ערווה

אסור ואפילו אם ימות

ומה היה בסופו של אדם?

מסכת סנהדרין לא ע"ב, רש"י ד"ה לדזיו:

"ומצאתי בספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה, שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא
 ונפל בחולי, ואשת איש הייתה, לימים נצרכה ללוות ממנו ומתוך דוחקה נתרצית לו, וכבש יצרו
 ופטרה לשלום ונתרפא. וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים ועל שם כך קרי ליה
 ר' נתן "צוציתא" (מסכת שבת דף נו:). הכא נמי להכי כתבו ליה הכי על שם האור שהיה זורח עליו":

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

12

חולה	
הדרך המותרת	האיסור
<p>כאשר האישה חולה מחמירים יותר מאשר כשהאיש חולה ומתירים: לפוסקים כרמ"א – רק בשעת צורך לפוסקים כשו"ע – רק בשעת דחק גדולה</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - אם אין אפשרות לשכור עזרה בתשלום ואין אדם אחר שיכול לעזור יהיה מותר לאישה לעזור לבעלה החולה: - רק בדברים שחייבים בהם עזרה. - רק בדברים שאין בהם חיבה. - בלי נגיעה בגוף עצמו, אלא בהפסק בגד. 	<ul style="list-style-type: none"> • במקרה שהבעל חולה: אסור לעזור במקרים הבאים: - אם יש אדם אחר שיכול לעזור במקום בן הזוג, אף אם הוא יבקש שכר. - בדברים שאפשר להסתדר ללא עזרה. - במיוחד להימנע ככל שאפשר מדברים שיש בהם חיבה: כגון רחיצת פנים, ידיים ורגליים והצעת המיטה בפני השני. - בנגיעה ישירה בגוף עצמו.
<ul style="list-style-type: none"> - אם אין אפשרות לשכור עזרה בתשלום ואין אדם אחר שיכול לעזור יהיה מותר לבעל לעזור לאשתו החולה: לפוסקים כרמ"א רק בדברים שהיא חייבת בהם עזרה. - ולפוסקים כשו"ע רק בשעת דחק גדולה. - מותר לרחוץ את פניה, ידיה ורגליה רק אם מחלתה מחייבת את רחיצתם ואי אפשר לעזור לה בכך בשום דרך. - מצווה לעזור לה בכל מה שהיא צריכה ואינו כרוך בנגיעה. 	<ul style="list-style-type: none"> • במקרה שהאישה חולה: אסור לגעת בה אפילו על ידי הפסק בגד גם אם אין מישהו אחר שיעזור לה. - אסור לרחוץ את פניה, ידיה ורגליה. - יש להימנע ככל האפשר מעזרה בדברים הכרוכים בחיבה ואינם הכרחיים לה, גם אם אינם כרוכים בנגיעה בה.

לע"נ

ישי קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שלמה קרויזר ז"ל בן יהודה הי"ו

שרה פלהיימר ע"ה בת ישראל פוטר הי"ו

הערות והארות יתקבלו בברכה
 שלומית קרויזר shlomitkro@gmail.com
 02-5354734, 0523003261

לפום צערא - אגרא

רמב"ם, הקדמה למסכת אבות פרק ו':

ואמרו: "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו". ולא דים זה עד שאמרו:
 ששכר המושל בנפשו גדול לפי רב צערו במשלו בנפשו, ואמרו:
 "לפום צערא - אגרא" ויותר מזה - שהם צוו להיות האדם מתאוה לעברות,
 והזהירו מלומר: שאני בטבעי לא אתאוה לזאת העברה, ואף על פי שלא אסרה
 התורה. והוא אמרם: "רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא יאמר אדם: אי אפשי
 לאכל בשר בחלב, אי אפשי ללבוש שעטנז, אי אפשי לבוא על הערוה - אלא:
 אפשי, ומה אעשה - אבי שבשמים גזר עלי".

כלומר: שאין להתהלל בחוסר תאוה ובהעדר הרגש הנאה -
 כי לא מעלה היא אלא פחיתות, אלא בזאת יתהלל המתהלל:
 בהתגברותו על התאוות ובמשלו ברוחו.

לפום צערא - אגרא

קהלת ג, א:

לכל זמן זמן ועת לכל חפץ תחת השמים:

מסכת תענית ל ע"ב:

כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה,
 ושאינו מתאבל על ירושלים - אינו רואה בשמחתה

רק המרגיש בחסרון

יכול לשמח בהשלמתו